

POSTANOWIENIE

Dnia 2 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marcin Łochowski

Jacek Karol Leśniewski (ławnik Sądu Najwyższego)

Protokolant Joanna Karolak

przy udziale Prokuratora Prokuratury Krajowej Wojciecha Sołdaczuka i oskarżyciela posiłkowego X. Y.,

w sprawie M. M.

skazanego z art. 177 § 2 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych na rozprawie w dniu 2 marca 2021 r.

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 24 maja 2019 r., sygn. akt VI Ka (...), zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 2 stycznia 2019 r., sygn. akt II K (...),

- 1. oddala skargę nadzwyczajną;**
- 2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. J. G. kwotę 600 zł (sześćset złotych), powiększoną o podatek VAT, tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej świadczonej z urzędu oskarżycielce posiłkowej T. M. w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej;**
- 3. kosztami sądowymi postępowania ze skargi nadzwyczajnej obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w P., wyrokiem z 2 stycznia 2019 r., II K (...), uznał M. M. za winnego tego, że 14 września 2017 r., w G., pow. pszczyński, na Drodze Krajowej nr (...), w rejonie

skrzyżowania z ul. (...), kierując samochodem osobowym marki Volkswagen Passat o nr rej. (...), nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, że poruszając się lewym pasem ruchu w kierunku K. na łuku drogi nie zachował należytej ostrożności, nie obserwował należycie przedpola jazdy, przez co nie zastosował się do znaku poziomego w postaci linii ciągłej i wjechał na pas ruchu przeznaczony do skrętu w lewo, a następnie uderzył w tył znajdującego się na tym pasie ruchu samochodu osobowego marki Ford Focus o nr rej. (...), który siłą odrzutu, wjechał na lewy pas ruchu DK-1 w kierunku B. i zderzył się z samochodem ciężarowym marki Mercedes Actros o nr rej. (...)wraz z naczepą marki Schwarzmuller o nr rej. (...), w następstwie czego, wskutek odniesionych obrażeń, śmierć ponieśli kierujący samochodem Ford T. M. oraz pasażerowie A. K. i Z. M., to jest winnego przestępstwa z art. 177 § 2 k.k. i za to przestępstwo wymierzył mu karę 1 roku pozbawienia wolności, której wykonanie, na podstawie art. 69 § 1 i § 2 oraz art. 70 § 1 k.k., warunkowo zawiesił na okres próby 3 lat. Sąd orzekł ponadto na podstawie art. 71 § 1 k.k. grzywnę w wymiarze 150 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 200 złotych; na podstawie art. 42 § 1 k.k. środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 5 lat; na podstawie art. 46 § 2 k.k. nawiązkę w kwocie 30 000 złotych na rzecz pokrzywdzonej T. M., w kwocie po 20 000 złotych na rzecz pokrzywdzonych O. K. i X. Y., M. K., M. M. i C.K.

W uzasadnieniu wyroku sąd I instancji wskazał, że ustalając wymiar kary kierował się dyrektywa mi sąd owego wymiaru kary określonymi w art. 53 § 1 k.k., mając na uwadze, aby wymiar i rodzaj kary nie przekroczyły stopnia winy przypisanej oskarżonemu. Przy ustalaniu stopnia społecznej szkodliwości czynu uwzględniono wagę naruszonych przez oskarżonego obowiązków i reguł określonych w prawie o ruchu drogowym oraz sposób ich naruszenia, rodzaj dobra prawnego, jakim jest życie ludzkie, a także bezpieczeństwo w komunikacji. Sąd I instancji wyjaśnił, że oskarżony nie naruszył najistotniejszych reguł ruchu drogowego, ani nie uczynił tego w sposób rażący, a jego zachowanie nie cechowało się ignorancją, czy nonszalancją. Naruszenie reguł ruchu drogowego miało charakter nieumyślny. Zdaniem sądu, oskarżony odwrócił uwagę od przedpola jazdy i wykonał niewielki ruch kierownicą, w wyniku chwilowej dekoncentracji i odruchowego działania, zapoczątkowanego nagłą i przypadkową sytuacją (uderzeniem niewielkim przedmiotem w

pojazd), czego oskarżony nie przewidywał, choć powinien i mógł ją przewidzieć, aby zareagować w sposób zrównoważony i adekwatny. W konsekwencji na skutek niedbalstwa, oskarżony doprowadził do zderzenia z innym pojazdem mechanicznym. Sąd Rejonowy wskazał, że powyższe okoliczności mają decydujące znaczenie dla określenia stopnia społecznej szkodliwości czynu, zaznaczając, że na stopień społecznej szkodliwości czynu miała również wpływ okoliczność, że oskarżony spowodował śmierć trzech osób, jednak ten ciężki skutek należy odczytywać w kontekście naruszenia reguł ruchu drogowego. Sąd I instancji zaznaczył, że skutek w postaci spowodowania śmierci trzech osób, był konsekwencją splotu różnych okoliczności, w tym zderzenia samochodu osobowego z samochodem ciężarowym z naczepą oraz ukształtowania miejsca zdarzenia na łuku drogi, co sprzyjało możliwości natychmiastowego przemieszczenia się samochodu osobowego. Sąd Rejonowy wziął również pod uwagę cierpienie pokrzywdzonych wynikające z rozległych skutków zdarzenia. Uwzględniona została także dotychczasowa niekaralność oskarżonego, właściwości i warunki osobiste oskarżonego oraz jego dotychczas ustabilizowany tryb życia. Ponadto okoliczność przyznania się do popełnienia zarzucanego mu czynu, przeproszenie pokrzywdzonych, wyrażenie skruchy i świadomość odpowiedzialności za śmierć pokrzywdzonych. Okoliczność obciążającą stanowiła karalność oskarżonego za wykroczenia drogowe. Sąd I instancji zastosował wobec oskarżonego instytucję warunkowego zawieszenia wykonania kary, zważywszy na dotychczasową niekaralność oskarżonego, ustabilizowany tryb życia, oraz wzgląd na charakter popełnionego incydentalnie przestępstwa. Sąd Rejonowy przyjął pozytywną prognozę kryminologiczną, zakładając, że oskarżony nie popełni ponownie przestępstwa, a cele kary zostaną osiągnięte pomimo warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności.

Na skutek apelacji wniesionej przez oskarżyciela posiłkowego M. M., pełnomocników oskarżycieli posiłkowych T. M., M. K., O. K., X. Y., prokuratora, obrońcę oskarżonego, Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 24 maja 2019 r., VI Ka (...), zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w P., w ten sposób, że uznał oskarżonego M. M. za winnego tego, że 14 września 2017 r., w G., pow. p., na Drodze Krajowej nr (...), w rejonie skrzyżowania z ul. (...), kierując samochodem osobowym marki Volkswagen Passat o nr rej.

(...), nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, że poruszając się lewym pasem ruchu w kierunku K., na łuku drogi nie zachował szczególnej ostrożności zbliżając się do skrzyżowania, utracił kontrolę nad torem jazdy samochodu i wjechał na pas ruchu przeznaczony do skrętu w lewo, a następnie uderzył w tył znajdującego się na tym pasie ruchu samochodu osobowego marki Ford Focus o nr rej. (...), który siłą odrzutu, wjechał na lewy pas ruchu DK-1 w kierunku B. i zderzył się z samochodem ciężarowym marki Mercedes Actros o nr rej. (...)wraz z naczepą marki Schwarzmuller o nr rej. (...), w następstwie czego, wskutek odniesionych obrażeń, śmierć ponieśli kierujący samochodem Ford T. M. oraz pasażerowie A. K. i Z. M.; natomiast orzeczone nawiązki podwyższył na rzecz T. M. do kwoty 100 000 złotych, na rzecz M. K. do kwoty 100 000 złotych, na rzecz M. M. do kwoty 50 000 złotych, na rzecz O. K. i X. Y. do kwoty po 50 000 złotych dla każdego z rodzeństwa. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok został utrzymany w mocy.

W uzasadnieniu wyroku sąd II instancji zaznaczył, że na wymiar kary głównej wpłynął ustalony stopień społecznej szkodliwości czynu i stopień zawinienia, wskazując, że na stopień winy mają wpływ takie okoliczności, jak: poziom rozwoju intelektualnego i emocjonalnego sprawcy, stan jego wiedzy, doświadczenie oraz zdolności w zakresie percepcji. W tym kontekście podkreślono, że do okoliczności obniżających stopień zawinienia należy np. działanie w warunkach zaskoczenia oraz brak czasu do namysłu. Sąd Okręgowy stwierdził ponadto, że oskarżony jest osobą dojrzałą, sprawną intelektualnie, funkcjonującą w społeczeństwie, od której można wymagać przestrzegania norm społecznych i prawnych, a na dzień popełnienia przypisanego mu czynu, z uwagi na wykonywaną pracę, był wieloletnim, doświadczonym kierowcą. Natomiast dopuszczenie się naruszenia zasad ruchu drogowego w sposób nieumyślny obniża stopień zawinienia oskarżonego,

Odnosząc się do stopnia społecznej szkodliwości odwołano się do art. 115 § 2 k.k., zawierającego kwantyfikatory, które sąd ma obowiązek brać pod uwagę przy wymiarze kary i nadmieniono, że na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu nie ma wpływu nagminność przestępstw oraz elementy związane z osobowością sprawcy, jego dotychczasowym życiem i uprzednią karalnością. W kontekście przypisanego oskarżonemu

czynu, zdaniem Sądu Okręgowego, szczególnego znaczenia nabierają obok skutków przestępstwa, sposób i okoliczności popełnienia czynu oraz rodzaj naruszonych przez sprawcę reguł ostrożności.

Sąd II instancji zaznaczył, że następstwa wynikające z zachowania przypisanego sprawcy, już znalazły wyraz w kwalifikacji prawnej, która jest zastrzona stosownie do art 177 § 2 k.k. Jednocześnie w wyniku zdarzenia śmierć poniosły trzy osoby, które w żaden sposób nie przyczyniły się do zaistniałego zdarzenia, co ostatecznie stopień społecznej szkodliwości podwyższa. Oskarżony nie naruszył jednak najistotniejszych reguł ruchu drogowego, naruszenia reguł ostrożności nie miały charakteru rażącego lecz nieumyślny (nieumyślność nieświadoma), a niezachowanie szczególnej ostrożności i niewielki ruch kierownicą był wynikiem dekoncentracji i odruchowego działania, wywołanego nagłym incydem. Sąd II instancji zwrócił uwagę, że zaistniały wypadek, w tym śmierć trzech osób wyniknął na skutek splotu pewnych okoliczności, a to w szczególności uderzenia w samochód pokrzywdzonych samochodu ciężarowego. Siła uderzenia samochodu ciężarowego spowodowała zepchnięcie samochodu pokrzywdzonych przez kilkadziesiąt metrów. Ponadto do powstałego skutku przyczyniło się ukształtowanie drogi, w postaci łuku, co spowodowało wypchnięcie samochodu marki Ford na jezdnię w przeciwnym kierunku jazdy.

W ocenie sądu II instancji, na stopień społecznej szkodliwości nie wpłynęła okoliczność wielokrotnego karania oskarżonego za wykroczenia drogowe, bowiem powyższa okoliczność może być uwzględniona jako okoliczność obciążająca przy wymiarze kary, z tym, że nie można tej okoliczności nadać nadmiernego znaczenia. Za okoliczności łagodzące poczytane zostały: dotychczasowa niekaralność oskarżonego za przestępstwa, pozytywna opinia od pracodawcy oraz wnioski zawarte w wywiadzie kuratora. Uwzględniono nadto fakt wyrażenia skruchy przez oskarżonego oraz przeproszenie pokrzywdzonych, chociaż w sposób dla nich niesatysfakcjonujący.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko sądu I instancji, że karą sprawiedliwą, spełniającą stawiane jej cele zarówno o charakterze prewencji szczególnej, jak i ogólnej będzie kara 1 roku pozbawienia wolności. Jednocześnie wyjaśnił, że przy umyślnym naruszeniu zasad ruchu drogowego niewątpliwie kara byłaby orzeczona w wyższym

wymiarze. Sąd odwoławczy wskazał również, że popełnione przestępstwo miało charakter incydentalny oraz przyjął, że wobec oskarżonego zachodzą podstawy do przyjęcia pozytywnej prognozy kryminologicznej, a orzeczony okres próby pozwoli zweryfikować postawę oskarżonego.

Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną (data wpływu do Sądu Najwyższego: 22.05.2020 r.) od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z 24 maja 2019 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w P. z 2 stycznia 2019 r., zaskarżając wyrok na niekorzyść M. M. w części rozstrzygnięcia co do kary.

Skarżący zarzucił oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń Sądu Okręgowego w K. z treścią zebranego materiału dowodowego w zakresie zaistnienia okoliczności uzasadniających wymiar kary, czyli orzeczenie kary 1 roku pozbawienia wolności oraz warunkowe zawieszenie jej wykonania na okres próby 3 lat wobec oskarżonego M. M., co skutkowało naruszeniem prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k., art 53 k.k. oraz 69 § 1 k.k. i przyjęcie, wbrew zasadzie trafnej represji karnej i dyrektywom sądowego wymiaru kary, że orzeczona przez Sąd Okręgowy w K. kara 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat, spełni swe zadania i jest wystarczająca do osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobiegnie jego powrotowi do przestępstwa - w sytuacji gdy prawidłowo ustalone przez Sąd Rejonowy w P. okoliczności sprawy, w tym stopień winy i wysoki stopień społecznej szkodliwości czynu przypisanego oskarżonemu, okoliczności popełnienia przestępstwa - skutków naruszenia zasad w ruchu drogowym, które doprowadziły do śmierci trzech osób - prowadzi do wniosku, że tak orzeczona kara jest karą rażąco łagodną, niewspółmierną do stopnia winy i społecznej szkodliwości czynu, nie spełni wymogów prewencji indywidualnej, jak również przeczy względom społecznego oddziaływania kar, co przemawia za orzeczeniem wobec oskarżonego surowszej kary urzeczywistniającej zasady sprawiedliwości społecznej.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny przedstawił ogólne sformułowania dotyczące zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej oraz wymienił powinności ciążące na sędziach „w fazie wyrokowania”.

Prokurator Generalny stwierdził, że sąd II instancji przecenił i wyeksponował ustalone okoliczności łagodzące, w postaci dotychczasowej linii życiowej oskarżonego, nie doceniając znaczenia okoliczności obciążających, a wymierzona kara może razić swą łagodnością. Taka ocena uzasadnienia wyroku sądu II instancji prowadzi skarżącego do wniosku, że rozstrzygnięcie w zakresie wymiaru kary pozbawienia wolności jest nietrafne i sprzeczne z ustaleniami dowodowymi w sprawie. Prokurator Generalny podniósł również, że za zaostrzeniem wymiaru kary, powinien przemawiać skutek w postaci śmierci trzech osób, a cele prewencji ogólnej może jedynie spełnić kara bezwzględnego pozbawienia wolności.

W konsekwencji autor skargi nadzwyczajnej wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną, obrońca M. M. wniósł o jej oddalenie.

Oskarżyciel posiłkowy, w piśmie złożonym w dniu rozprawy przed Sądem Najwyższym wskazał, że popiera zarzuty i wnioski podniesione przez Prokuratora Generalnego w skardze nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154, dalej: u.SN), jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna stanowi instytucję prawną, zaliczaną do nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ustawodawca przyjął, że celem skargi nadzwyczajnej jest eliminowanie z obrotu prawnego wadliwych orzeczeń sądowych, które nie spełniają podstawowych standardów, w szczególności zostały wydane w oparciu o nieprawidłowo zrekonstruowane normy prawne lub ustalenia sądu są sprzeczne z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, nawet w przypadku, gdy są już prawomocne (uzasadnienie projektu ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, druk sejmowy VIII kadencji nr 2003).

Orzekanie w ramach skargi nadzwyczajnej ma jednak charakter wyjątkowy, bowiem możliwość skorygowania prawomocnych orzeczeń uzasadniania jest takim stopniem ich wadliwości, którego nie da się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, czyniąc je przez to elementarnie niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego orzeczenia, rodząc jednocześnie obowiązek zbadania, czy wadliwość ta powinna być usunięta ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza automatycznie o konieczności usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Przesłanka ogólna ma bowiem samodzielną treść normatywną, określającą funkcję skargi, jako środka konkretnej kontroli prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, kończących postępowanie w sprawie.

Natomiast niezasadność zarzutów podnoszonych przez podmiot skarżący w ramach podstaw szczególnych przesądza o bezzasadności skargi, nawet bez badania przesłanki ogólnej skargi.

W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że skarga nadzwyczajna nie służy do eliminowania wszystkich wadliwych orzeczeń sądowych, a jedynie tych, które obarczone są wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, które uzasadniają

ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20; postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19).

Zasada demokratycznego państwa prawnego w znaczeniu opisowym jest zbiorem różnych wartości bezpośrednio lub pośrednio wyrażonych w Konstytucji RP, dotyczących prawa, ustroju państwa oraz relacji między państwem a jednostką (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 listopada 1997 r., K 26/97).

W literaturze wskazuje się, że ustawodawca przyznał pierwszeństwo zasadzie sprawiedliwości, rozumianej jako wydanie orzeczenia wolnego od wad, zgodnego z prawem materialnym i procesowym, a także opartego na prawidłowo zebranych i zweryfikowanym materiale dowodowym. Jednocześnie przewidział mechanizmy mające na celu zabezpieczenie stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych w takim zakresie, w jakim jest to do pogodzenia z założeniami skargi nadzwyczajnej (K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 458).

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne dopiero po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w K. jest prawomocny i nie przysługuje od niego żaden inny środek zaskarżenia. Skarga nadzwyczajna została wniesiona w terminie, przez uprawniony do tego podmiot. Prokurator Generalny oparł skargę nadzwyczajną na:

1. przesłance ogólnej, w postaci zapewnienia zgodności zaskarżonego wyroku na niekorzyść oskarżonego M. M. w części rozstrzygnięcia co do kary, z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, oraz
2. przesłance szczególnej - oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego w zakresie zaistnienia okoliczności uzasadniających wymierzenie skazanemu kary 1 roku pozbawienia wolności oraz zastosowanie instytucji warunkowego zawieszenia kary na okres próby 3 lat.

Z uwagi na to, że skarga jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia od prawomocnych orzeczeń sądu, Prokurator Generalny powinien wykazać zaistnienie obu powyższych przesłanek, w tym uchybienia popełnione przy rozpoznawaniu sprawy przez sąd.

Skarga nadzwyczajna nie zawiera jednak stosownego wyводу w tym zakresie, ograniczając się jedynie do przytoczenia ogólnych i abstrakcyjnych sformułowań dotyczących m.in. odczucia społecznego oraz do apriorycznego przyjęcia, że tylko surowa kara w postaci bezwzględnego pozbawienia wolności może być uznana za karę sprawiedliwą. To na skarżącym Spoczywa powinność wyjaśnienia, na czym polega niesprawiedliwość kwestionowanego wyroku w zakresie kary.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, orzeczona kara roku pozbawienia wolności oraz warunkowe jej zawieszenie na okres 3 lat, w odczuciu społecznym może jawić się jako kara rażąco niska, niesprawiedliwą, w kontekście skutków działania oskarżonego tj. śmierci trzech osób, które w żadnym wypadku nie przyczyniły się do zaistniałego wypadku komunikacyjnego.

Skarżący nie wykazał oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń Sądu Okręgowego w K. z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego w rozumieniu art. 89 § 1 pkt 3 u.SN zachodzi wówczas, gdy nie budzi ona żadnych wątpliwości, jest dostrzegalna od razu i nie zachodzi konieczność przeprowadzenia pogłębionej analizy materiału dowodowego (wyrok Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 21/20 i postanowienie Sądu Najwyższego z 28 września 2020 r., I NSNc 51/19). Użycie przez ustawodawcę zwrotu „oczywista sprzeczność”, wskazuje na sprzeczność, która nie wywołuje sporów i jest pewna (zob. *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, t. 25, Poznań 2000, s. 231). Nie chodzi zatem o dowolny błąd związany z ustalaniem przebiegu danego zdarzenia lub oceny faktów i okoliczności analizowanych przez sąd i będących podstawą rozstrzygnięcia, czy też niepełności postępowania dowodowego, lecz tylko o takie uchybienia, które mają charakter bezsporny i nie budzą żadnych wątpliwości (wyrok Sądu Najwyższego z 2 września 2020 r., I NSNk 4/19).

Cele kary wyrażone zostały przez ustawodawcę za pomocą dyrektyw i zasad sądowego wymiaru kary. Są to pewne wskazówki, którymi ma się kierować sąd, dokonując aktu wymiaru kary. Dyrektywy sądowego wymiaru kary można podzielić na ogólne i szczegółowe. Przepis art. 53 § 1 k.k. określa ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary, na które składają się: dyrektywa współmierności kary do stopnia winy, dyrektywa współmierności kary do stopnia społecznej szkodliwości czynu, dyrektywa prewencji indywidualnej oraz dyrektywa prewencji ogólnej (pozytywnej) w postaci kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Do kodeksowych zasad wymiaru kary należą m.in: zasadą swobodnego uznania sędziowskiego, zasada indywidualizacji kary, zasada oznaczoności kary oraz zasada humanitaryzmu.

W jednostkowym akcie wymiaru kary, na sądzie ciąży obowiązek wyboru optymalnej sankcji, czyli dopasowania kary do czynu zabronionego, jakiego dopuścił się sprawca. Sąd wymierzając określony rodzaj, jak i wysokość kary oraz innych środków karnych, działa w ramach swobodnego uznania. Zasada swobodnego uznania sądu ograniczona jest zagrożeniem ustawowym, przewidzianym za poszczególne przestępstwa oraz koniecznością uwzględnienia dyrektyw sądowego wymiaru kary, które mają charakter równorzędny. Katalog okoliczności wpływających na wymiar kary jest zatem ściśle powiązany z ogólnymi dyrektywami sądowego wymiaru kary. Kara jest współmierna i sprawiedliwa, kiedy została wymierzona z uwzględnieniem Wszystkich dyrektyw sądowego wymiaru kary oraz wszelkich okoliczności obciążających i łagodzących. Wybór optymalnej sankcji to ustalenie konkretnej kary, która ma stanowić adekwatną i wystarczającą dolegliwość zadawaną sprawcy z powodu popełnionego przez niego przestępstwa (M. Szczepaniec, *Wybór optymalnej kary w świetle sądowych dyrektyw wymiaru kary*, Prokuratura i Prawo 2014, nr 3, s. 35).

Niewątpliwie podstawowym elementem, który rzutuje na rodzaj i wysokość kary jest stopień winy sprawcy. W art. 53 § 1 k.k. ustawodawca wyraźnie zaznaczył, że wymierzając karę sąd musi baczyć, aby jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy. A zatem kodeksowe ujęcie dyrektywy stopnia winy obliguje sąd do każdorazowego stopniowania winy, wskazując, że wina pełni funkcję limitującą wymiar kary. W uzasadnieniu rządowego projektu kodeksu karnego wyraźnie wskazano, że orzeczenie kary,

która przekracza stopień winy, jest niedopuszczalne, nawet jeśli za takim orzeczeniem przemawiałyby potrzeby prewencji ogólnej bądź szczególnej (*Uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego, Nowe kodeksy karne - z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 151).

Kluczowy problem polega na tym, że nie tylko nie istnieje normatywna definicja winy, ale w kodeksie karnym nie wskazano nawet okoliczności, które mają wpływ na stopień winy sprawcy. Kwestia ta została pozostawiona sędziowskiemu uznaniu (art. 53 § 1 k.k.: „Sąd wymierza karę według swojego uznania...”).

W doktrynie przyjmuje się, że stopień winy powiązany jest ściśle z przesłankami zawinienia, a zatem o poziomie winy będą decydować m. in. właściwości sprawcy (np. wiek), okoliczności rzutujące na proces motywacyjny, jak również rodzaj i liczba naruszonych reguł ostrożności (M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2001, s. 94).

Kolejną dyrektywą sądowego wymiaru kary jest dyrektywa współmierności kary do stopnia społecznej szkodliwości czynu. Okoliczności, które mają wpływ na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu wskazane zostały w art. 115 § 2 k.k. Z Ujęcia kodeksowego wynika, że dyrektywa ta obliguje sąd do dopasowania kary do karygodności, zarówno w odniesieniu do górnego jak i dolnego progu.

Zgodnie z art. 115 § 2 k.k., dokonując oceny stopnia karygodności, sąd bierze pod uwagę: rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych obowiązków, motywację sprawcy, postać zamiaru, ale też rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Należy przyjąć, że art. 115 § 2 k.k. zawiera zamknięty katalog okoliczności wpływających na stopień społecznej szkodliwości. Gdyby bowiem intencją ustawodawcy było przykładowe wskazanie okoliczności rzutujących na stopień karygodności, to posłużyłby się w omawianym przepisie określeniem „w szczególności” (M. Szczepaniec, *Teoria ekonomiczna w prawie karnym*, Warszawa 2012, s. 97).

Art. 53 § 1 k.k. nakazuje sądowi uwzględniać stopień winy odrębnie od stopnia społecznej szkodliwości. Analiza art. 53 § 1 k.k. z perspektywy art. 115 § 2 k.k., uprawnia do wniosku, że wiemy tylko, jakie okoliczności nie mają wpływu na stopień winy, skoro

uwzględnia się je w odniesieniu do innej dyrektywy - współmierności kary do stopnia społecznej szkodliwości (por. M. Rodzyńkiewicz, *Kilka uwag o relacyjnym ujęciu winy w prawie karnym*, RPEiS 2001, z. 4, s. 76). Okoliczności wpływające na stopień zawinienia sprawcy mają zatem charakter ocenny i uznaniowy.

Trzecia ogólna dyrektywa sądowego wymiaru kary to dyrektywa prewencji indywidualnej. Wymierzona kara ma oddziaływać na skazanego poprzez osiągnięcie celu zapobiegawczego i wychowawczego. Cel zapobiegawczy zostaje osiągnięty, jeśli ukarany sprawca w przyszłości nie popełni już przestępstwa, natomiast cel wychowawczy odnosi się do zmiany osobowości sprawcy, jego postawy, w szczególności do wykształcenia u niego poszanowania dla norm prawnych. Kluczowym kryterium przy orzekaniu kary w perspektywie prewencji indywidualnej jest osobowość sprawcy. Sąd jest zobligowany do postawienia prognozy kryminologicznej, zgodnie z kryteriami wskazanymi w art. 53 § 2 i 3 k.k. Taka prognoza kryminologiczna powinna stanowić bazę do dokonywania wyboru optymalnej sankcji, mając na Względnie zarówno rodzaj, jak i surowość kary (M. Szczepaniec, *Wybór optymalnej...*, s. 42).

Czwarta dyrektywa sądowego wymiaru kary dotyczy prewencji ogólnej, w postaci kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.

Prokurator Generalny wskazał, że w niniejszej sprawie Względy prewencji ogólnej przemawiają za orzeczeniem w większym wymiarze kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.

W tym kontekście należy odpowiedzieć na pytanie, czy uprawnione jest wymierzanie surowszej kary niż wynika to z dyrektyw o charakterze sprawiedliwościowym, nadając dyrektywie prewencji ogólnej charakter priorytetowy. W doktrynie przyjmuje się, że w karze nie ma miejsca na jakąś „doliczoną marżę na rzecz straszenia niewiadomych innych”, gdyż takie posługiwanie się niezasłużonym cierpieniem jednego człowieka jako narzędziem zapobiegawczego oddziaływania na drugiego pozostaje w sprzeczności z zasadą humanizmu (M. Szerer, *Karanie a humanizm*, Warszawa 1964, s. 166). Orzekanie wobec jednej osoby surowszej kary niż zasłużona celem oddziaływania na przyszłe zachowania innych członków społeczeństwa jest trudne do akceptacji przede wszystkim z etycznego punktu widzenia.

Na gruncie pozytywnej prewencji generalnej, kara ma raczej charakter symboliczny, stanowiąc pozytywne i wiarygodne przesłanie w odniesieniu do skutecznego obowiązywania zasad porządku prawnego, co może przeciwdziałać procesowi anomii (J. Utrat-Milecki, *Kara. Teoria i kultura penalna: perspektywa integralnokulturowa*, Warszawa 2010, s. 86).

Redakcja przepisu art. 53 § 1 k.k. nie przesądza kwestii prymatu określonej dyrektywy. Sąd dysponuje zespołem celów kary, które należy w konkretnym przypadku realizować, natomiast o tym, która dyrektywa powinna mieć decydujące znaczenie w przypadku kolizji, należy rozstrzygać na kanwie konkretnego przestępstwa, zważywszy na charakter czynu, okoliczności jego popełnienia oraz osobę sprawcy (por. T. Bojarski, *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, wyd. 2, Warszawa 2006, s. 262).

Bez wątplenia, w jednostkowym akcie wymiaru kary, zasadniczym punktem odniesienia jest czyn sprawcy. Wymierzana kara ma być współmierna do stopnia społecznej szkodliwości i limitowana stopniem winy, gdyż to pozwala, w konkretnym przypadku, określić granice kary sprawiedliwej, w ramach których można dokonywać stosownej korekty, uzasadnianej względami prewencji ogólnej i szczególnej.

Sąd Najwyższy porównał ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy w K. oraz Sąd Rejonowy w P. z materiałem dowodowym zgromadzonym w aktach sprawy i doszedł do tych samych wniosków końcowych co sąd drugiej instancji.

Sąd Okręgowy w K. uwzględnił wszystkie okoliczności mające istotne znaczenie przy wymiarze kary oraz należycie je ocenił. Zdaniem Sądu Najwyższego, uzasadnienie zaskarżonego wyroku jest kompletne i wyczerpujące, a szczegółowe rozważania odnoszą się do wszystkich zebranych w sprawie dowodów. Prawidłowa jest również ocena stanu faktycznego na płaszczyźnie prawa materialnego. Wymierzając karę, sąd kierował się dyrektywami określonymi w art. 53 k.k.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy w K., utrzymując wyrok Sądu Rejonowego w P. wskazał, że na wymiar orzeczonej kary miał wpływ stopień winy sprawcy oraz stopień społecznej szkodliwości czynu. Według Sądu Najwyższego, Sąd Okręgowy w K. dysponował pełną wiedzą o faktach mających znaczenie dla sprawy. Materiał dowodowy zgromadzony w aktach sprawy potwierdza, że oskarżony nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w

ruchu drogowym, w ten sposób, że nie zachował szczególnej ostrożności zbliżając się do skrzyżowania, w wyniku czego utracił kontrolę nad torem jazdy. Oskarżony naruszył nieumyślnie zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym, poprzez chwilowy brak należytej koncentracji, spowodowany zdarzeniem nagłym. Sąd Okręgowy w K. wyjaśnił jednak, że oskarżony jako doświadczony kierowca, powinien zareagować adekwatnie do zdarzenia.

Trafnie wskazano, że z uwagi na szereg okoliczności towarzyszących zdarzeniu, oskarżony nie mógł przewidzieć wystąpienia rozmiaru ujemnych następstw przestępstwa. W konsekwencji, działanie oskarżonego w sytuacji zaskoczenia, należało uznać za okoliczność wpływającą na zmniejszenie stopnia zawinienia. W ocenie Sądu Najwyższego, Sąd Okręgowy w K. kierując się dyrektywą współmierności orzeczonej kary do stopnia winy sprawcy, trafnie przyjął, że orzeczona kara pozbawienia wolności w dolnych granicach ustawowego zagrożenia jest adekwatna do stopnia winy oskarżonego.

Z uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego w K. wyraźnie wynika również, że przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu uwzględniono okoliczności wskazane w art. 115 § 2 k.k., w tym rodzaj i charakter naruszonego dobra, sposób i okoliczności popełnienia czynu oraz rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Istota argumentacji Prokuratora Generalnego koncentruje się głównie na skutku, natomiast umniejsza lub pomija znaczenie prawidłowo dokonanych ustaleń sądu II instancji, w odniesieniu do sposobu i okoliczności popełnienia czynu oraz rodzaju naruszonych reguł ostrożności i stopnia ich naruszenia. Bezspornym jest, że Sąd Okręgowy w K. uwzględnił okoliczność spowodowania przez skazanego wypadku komunikacyjnego, w którym śmierć poniosły aż trzy osoby. Powyższa okoliczność została wyraźnie wskazana w uzasadnieniu orzeczenia. Jednakże przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości nie można pominąć sposobu i okoliczności popełnienia przestępstwa, w postaci ukształtowania miejsca przestępstwa oraz samochodu ciężarowego przejeżdżającego dokładnie w momencie zdarzenia, które bezpośrednio przyczyniły się do rozmiarów zaistniałego skutku. Sądy obu instancji przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu wyraźnie określiły okoliczności, na które skazany miał wpływ w momencie zdarzenia oraz mające charakter niezależny od sprawcy, których nie mógł przewidzieć w chwili czynu. Ponadto, prawidłowo ustaliły sposób naruszenia reguł ostrożności przez oskarżonego. Jednakże, wobec tak tragicznych

skutków przestępstwa, wydaje się, że w rozważaniach sądów poświęcono niewystarczająco uwagi rodzinom pokrzywdzonych. Zdaniem Sądu Najwyższego, należało wskazać, że następstwa wypadku komunikacyjnego, w sposób istotny zakłóciły dalsze funkcjonowanie rodzin pokrzywdzonych. Następstwa przestępstwa nieumyślnego miały charakter zarówno niematerialny, jak i materialny. Ponadto należało zaznaczyć, że okoliczność w postaci braku przyczynienia się przez pokrzywdzonych do zaistniałego zdarzenia, niewątpliwie sprawia, że tragiczne konsekwencje przestępstwa są dla rodzin pokrzywdzonych zdecydowanie bardziej dotkliwe. Niemniej jednak, powyższe zastrzeżenia Sądu Najwyższego, nie mają wpływu na samo rozstrzygnięcie w zakresie orzeczonej kary.

W rozpoznawanej sprawie doszło do utraty najcenniejszych dóbr- życie straciły trzy osoby, to ogromna tragedia, to ból i cierpienie, którego nie jest w stanie wyrazić żaden przepis prawa karnego, ale nie można pominąć okoliczności tego przestępstwa, w postaci szczególnie niebezpiecznego ukształtowania drogi oraz samochodu ciężarowego, jadącego dokładnie w momencie zdarzenia - na co skazany nie miał wpływu.

Nie można również nie uwzględnić sposobu naruszenia reguł ostrożności. Bezspornym jest, że skazany nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym, gdyż nie zachował szczególnej ostrożności zbliżając się do skrzyżowania i utracił kontrolę nad torem jazdy, co należy ocenić negatywnie. Nieumyślny charakter przestępstwa oraz nieumyślne naruszenie reguł ostrożności wpływa jednak na obniżenie stopnia zawinienia.

Sąd Okręgowy w K. prawidłowo ustalił również okoliczności przemawiające za zastosowaniem wobec oskarżonego warunkowego zawieszenia wykonania kary, określone w art. 69 § 1 k.k.

Podstawową przesłanką do zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary jest przekonanie sądu, że jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa, a więc sąd stwierdzi, że istnieje pozytywna prognoza kryminologiczna. To przekonanie sądu ma charakter prognostyczny.

W orzecznictwie przyjmuje się, że tego rodzaju przekonanie powinno znaleźć uzasadnienie w postawie sprawcy, jego właściwościach i warunkach osobistych,

dotychczasowym sposobie życia oraz zachowaniu się po popełnieniu przestępstwa. W konsekwencji sąd musi dojść do przekonania, że wobec sprawcy istnieje pozytywna prognoza kryminologiczna na przyszłość (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 16 maja 2018 r., II AKa 101/18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 7 listopada 2017 r., II AKa 299/17; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26 marca 2009 r., II AKa 42/09).

Prokurator Generalny nie wykazał, iż wobec oskarżonego brak podstaw do przyjęcia pozytywnej prognozy kryminologicznej. Przeciwnie, podkreślał dotychczasową niekaralność, ustabilizowany tryb życia, podnosząc jednak, że okoliczności te nie powinny mieć przesądzającego znaczenia przy wymiarze kary oraz opowiedział się za względami prewencji ogólnej, które w niniejszej sprawie przemawiają za orzeczeniem kary surowszej i bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Sąd w niniejszym składzie nie podziela tej argumentacji.

Względny prewencji ogólnej nie mogą prowadzić do wymierzenia kary przekraczającej stopień winy i stopień karygodności. Wymierzona sprawcy kara uwzględnia okoliczności zdarzenia, znaczny stopień społecznej szkodliwości czynu oraz niski stopień zawinienia oskarżonego i jest wystarczająca do osiągnięcia wobec sprawcy celów kary.

Aprioryczne przyjęcie, że tylko surowa kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania będzie realizować cele prewencji ogólnej, to w istocie subiektywna ocena, której nie da się racjonalnie zweryfikować.

Należy podkreślić, że wymierzając karę sąd nie może kierować się kategorią „odczucia społecznego”, jest to bowiem kategoria ogólna, trudno definiowalną i dająca się kreować za pomocą różnych mechanizmów, w zależności od potrzeb i nastrojów społecznych.

Celem kary nie jest wyłącznie odpłata za popełnione przestępstwo, ale zastosowanie adekwatnej reakcji karnej, w postaci wymierzenia optymalnej sankcji, stanowiącej zasłużoną dolegliwość dla sprawcy, z uwzględnieniem wszelkich okoliczności występujących w konkretnej sprawie.

Zdaniem Sądu Najwyższego, nieuprawnione jest stanowisko, że sankcja karna wymierzana sprawcy przestępstwa nieumyślnego, którego następstwem jest śmierć innych osób, powinna mieć bezwzględnie i wyłącznie charakter izolacyjny, z uwagi na potrzeby w

zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Przyjęcie takiego sposobu rozumienia dyrektywy prewencji ogólnej wyklucza bowiem konieczność uwzględniania okoliczności dotyczących przebiegu zdarzenia oraz samego sprawcy, pozostając tym samym w kolizji z innymi dyrektywami sądowego wymiaru kary.

W ocenie Sądu Najwyższego, ustalenia poczynione przez Sąd Okręgowy w K. znajdują odzwierciedlenie w materiale dowodowym sprawy, natomiast wskazane przez skarżącego okoliczności nie pozwalają na uznanie, że w sprawie zachodzi oczywista sprzeczność, w rozumieniu art. 89 § 1 pkt 3 u.SN, tym bardziej, że zaskarżone kryteria mają charakter ocenny. Prokurator Generalny nie wykazał, że ustalenia poczynione przez Sąd Okręgowy w K. w zaskarżonym zakresie są wadliwe, w sposób nie budzący wątpliwości.

Z powyższych względów sformułowany w skardze nadzwyczajnej zarzut oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego należy uznać za bezzasadny.

Uchylenie wyroku w rozpoznawanej sprawie mogłoby mieć ewentualnie miejsce w przypadku istnienia negatywnej prognozy kryminologicznej wobec sprawcy oraz stwierdzenia wyraźnej, oczywistej i rażącej dysproporcji pomiędzy wymierzoną karą a stopniem społecznej szkodliwości i stopniem zawinienia oraz dyrektywami prewencyjnymi.

Ze względu na to, że nie wykazano oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, ani konieczności uchylenia zaskarżonego wyroku dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej - skarga jest bezzasadna i na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN podlega oddaleniu.

Sąd Najwyższy, na podstawie art. 638 k.p.k. w zw. z art. 95 pkt 2 u.SN, obciążył Skarb Państwa kosztami sądowymi związanymi z rozpoznaniem skargi nadzwyczajnej. Wynagrodzenie pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej T. M. orzeczono na podstawie § 17 ust. 2 pkt 6 w zw. § 4 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. 2019, poz. 18).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

